

Etymologia lisiä

17. Suom. *seuna*, *siena*

Vanhaan kaskiviljelyyn kuuluu sana (länsisuomen) *seuna*, (itäsuomen) *siena*, Lönnr. 'brinnande flyttbar stock för svedjning'. Sanan merkillinen diftongivaihtelu on antanut minulle aiheen seuraavaan etymologiseen selvittelyyn (jotakin samantapaista murteellista vaihtelua on sanassa *seula* ~ *siekla*, jota pidetään yleisesti germaanisena lainana ja joka palautetaan alkumuotoon *sēðla, ks. esim. Setälä FUF 13: 449). Mutta ennen etymologia et-siskelyjä esitettäköön *seunan* ja *sienan* levinneisyys ja merkitykset suomessa ja karjalassa.

Länsisuomalainen sana *seuna* on Sanakirjasäätiön kokoelmien mukaan tunnettu seuduilla, missä vielä muistetaan poltetun kaska, suunnilleen pohjoiselta Uudeltamaalta Pusulasta alkaen (huomattakoon Aleksis Kivellä paikannimi *Seunala*) yli Hämeen Keski-Suomeen ja Pohjanmaalle Oravaisiin. Merkityksiä: 'seunoiksi sanottiin kun kaskan palamatta jääneitä paikkoja vierrettiin' (Pusula), *seunapölkky* '2 ½ m pitkiä pölkkyjä 5—6 rinnakkain vierrettiin vangulla (pitkävartisella rautakoukulla), polttamisen tarkoituksessa kaska pitkin' (Vesanto), 'kaskan polttamisen jälkeen palamatta jääneitä saarekkeita poltettiin »seunapölkkyillä», siirrettävillä palavilla puunrungoilla' (Kivijärvi, Karstula).

Toisenlainen merkitys *seunalla* on erällä Etelä-Hämeen paikkakunnilla (Luopioinen, Tyrväntö, Hauho, Padasjoki, Hämeenlinna, Jaala), nim. 'tuli'. Olisikohan tämä *seunan* alkuperäisempi merkitys ja *seunapölkky* myöhemmin elliptisesti lyhentynyt *seunaksi*?

Itäsuomalaisesta *sienasta*: *sienapölkky* (Iisalmi), *sienarinta* 'viertorintuus', 'palava tulilinja' (Nurmes), *sienat* 'viertorovion edessä yhden henkilön eteykset' (Kitee).

Itäkarjalaismurteista *siena* (yksikkö tavallisimmin *sienu*) on merkitty muistiin mm. Suistamolta, Salmista, Korpiselästä, Viteleestä, Rajakonnusta. Täälläkin on tavallinen merkitys 'vierrettävä puu kaskessa', mutta Korpiselässä Branderin mukaan myös 'kaskenviertokanki'.

Kaskenviertotermin *seunan* mahdollista vierasta alkuperää etsittäessä tuskin tulee kysymykseen läntinen vaikutus, vaan lähinnä venäjä ja siinä kielessä pakostakin 'polttamista' merkitsevä verbi, joka nykykielessä kuuluu *žigat* ~ *žet*. *Seunan* alkumuodoksi sopisi johdannainen *žegno tai *žegun, jota sellaisenaan tietääkseni ei ole säilynyt. Äänteellisenä vertailukohtana mainittakoon suom. *pauna* 'lätäkkö', jota Kalima on verrannut ven. sanaan *bagno* 'alava, soinen paikka', puol. *bagno* 'suo' (SUST 52: 88—9, Slaavilais-

per. sanastomme 136). Äännevuoksesta *ɣn->* vok. + *n-* ks. Ojansuu, FUF 11: 147—8, Kalima, Vir. 1917: 11—3, Toivonen, Vir. 1919: 109.

Kuten sanottu, venäjistä ei ole todettu mainittua johdannaista, mutta kyllä tämän maskuliininen deminutiivi *žegunók* (Dalín ja Ven. Tiedeak. suuressa sanakirjassa) lausetavassa *podpustit žegunká* (oik. päästää *žegunók* irti) merkityksessä 'sytyttää, virittää' ('podžec').

Yliopistonlehtori I. Vahros on minulle huomauttanut, että venäjän *g* on nimenomaan Aunuksen murteessa heikentynyt spirantiksi *ɣ*, mikä vielä tuo *seuna*-sanan lähemmäksi sanaa *žeyun (R. I. Avanesov, Očerki russkoj dialektologii, I, Moskova 1949: 137).

Mutta miten on selitettävä itäsuomalainen pitkää *ē*:tä edellyttävä *siena*? Onko se erillinen laina vai sekamuodostuma toisesta saman sanan johdannaista? Vytegran murteessa on samojen lähteiden mukaan sana *žžénica*, jonka merkitys on 'palanut paikka ruumiissa; poltettu niitty, kytö'. Tämä on deminutiivi feminiinisestä muodosta *žžéna, joka tulee äänneellisesti hyvin lähelle sanaa *siena*.

MARTTI RÄSÄNEN

Etymologische Beiträge

17. Finn. *seuna*, *siena*

Das finnische Wort *seuna* (in West-Finnland), *siena* (in Ost-Finnland und Gouv. Olonetz) gehört ausschliesslich zu der Terminologie der Schwendenwirtschaft und bedeutet gew. einen brennenden Holzklotz, den man auf solche Stellen wälzte, die zufällig beim Schwenden unabgebrannt geblieben waren. An einigen Orten bedeutet das Wort auch den Brand. Diese Bedeutung kann auch ursprünglich sein, wenn man annehmen darf, dass *seuna* elliptisch von dem gewöhnlichen Ausdruck *seunapölkky* 'Brandklotz' verkürzt ist.

Wie einige andere zu der Schwendenwirtschaft gehörige Wörter, kann auch *seuna*, *siena* russ. Ursprungs sein. Am Nächsten steht das Verb *žigat* 'brennen', wovon ein russ. Verbalsubstantiv *žegun* (Dem. *žegunók* im Ausdruck *podpustit žegunka* 'anzünden') abgeleitet ist; davon finn. *seuna*; dem *siena* wieder kommt näher *žžéna*, wovon der Dem. *žžénica* (Vytegra) 'abgebrannte Wiese, geschwendetes Land'.

MARTTI RÄSÄNEN